

Orig. Engleski /vers.serbian
Unofficial, unrevised translation

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

SS-AC (98) 6

**MODEL ODREDBI
BILATERALNIH SPORAZUMA
O SOCIJALNOM OSIGURANJU I
IZVEŠTAJ OBJAŠNENJA**

**KOMITET EKSPERATA ZA PRIMENU
EVROPSKE KONVENCIJE O SOCIJALNOM OSIGURANJU (SS-AC)**

SPORAZUM IZMEĐU

X

I

Y

O SOCIJALNOM OSIGURANJU

Vlada x

i

Vlada y

U želji da regulišu odnose između dve države na području socijalnog osiguranja, saglasile su se kako sledi:

DEO I
OPŠTE ODREDBE

Član 1.

Definicije

-

1.

U smislu ovog Sporazuma:

- (a) x označava, a y označava.....;
- (b) pojam "teritorija" označava.....;
- (c) pojam "državljanin zemlje potpisnice" označava lice koje ima državljanstvo jedne ili druge zemlje potpisnice;
- (d) pojam "zakonodavstvo" označava sve zakone, propise i druge legalne isprave koje su na snazi na celoj teritoriji svake zemlje potpisnice, ili na bilo kom njenom delu, i koje se odnose na područja i sisteme socijalnog osiguranja opisane u Članu 2;
- (e) pojam "nadležni organ vlasti" označava ministra, ministre ili druge odgovarajuće organe vlasti koji su odgovorni za sistem socijalnog osiguranja na celom području svake zemlje potpisnice, ili na bilo kom njenom delu;
- (f) pojam "institucija" označava telo ili organ vlasti odgovorno za primenu celovitog zakonodavstva, ili jednog njegovog dela, svake zemlje potpisnice;
- (g) pojam "nadležna institucija" označava instituciju koja je nadležna po pozitivnom zakonu;
- (h) pojmovi "naknada iz osiguranja" i "penzija" označavaju sve naknade iz osiguranja ili penzije uključujući sve njihove pripadajuće delove ostvarene iz državnih fondova, kao i svako povećanje, revalorizovani dodatak ili dopunsku naknadu, osim ako drugačije nije određeno u ovom Sporazumu;
- (i) pojam "prebivalište" označava stalno mesto boravka;
- (j) pojam "boravište" označava privremeno mesto boravka;
- (k) pojam "period osiguranja" označava periode plaćanja doprinosa, profesionalne aktivnosti ili prebivališta, kao i sve ekvivalentne periode zaključene po zakonu svake zemlje potpisnice;

Unofficial, unrevised translation

- (l) pojam "radnik u pograničnoj zoni" označava zaposleno lice koje radi na teritoriji jedne zemlje potpisnice, a ima prebivalište na teritoriji neke druge zemlje potpisnice, u slučaju kada se po pravilu vraća kući svaki dan ili najmanje jednom nedeljno;
 - (m) pojam "izbeglica" ima svoje značenje koje mu je priznato u Članu 1, Konvencije o statusu izbeglica, potpisanoj u Ženevi, 28. jula 1951.godine, i u Članu 1, stav 2, Protokola o statusu izbeglica od 31. januara 1967. godine;
 - (n) pojam "lice bez državljanstva" ima svoje značenje koje mu je priznato u Članu 1. Konvencije o statusu lica bez državljanstva, donetoj u Njujorku 28. septembra 1954;
 - (o) pojam "članovi porodice" označava lica definisana, ili priznata kao takva po zakonu koji primenjuje nadležna institucija;
2. Ostali pojmovi i izrazi korišteni u ovom Sporazumu imaju značenja koja su im za svakog posebno priznata zakonom svake zemlje potpisnice.

Član 2.

Delokrug materije na koju se odnosi

Mogućnost 1:

- 1. Ovaj Sporazum se primenjuje
 - (a) što se tiče x, na zakon koji reguliše
 - (i) ...
 - (ii) ...
 - (b) što se tiče y, na zakon koji reguliše
 - (i) ...
 - (ii) ...

(spisak sistema i zakona koje obe zemlje potpisnice žele da regulišu prema ovom Sporazumu)

Unofficial, unrevised translation

Mogućnost 2:

1. Ovaj Sporazum se primenjuje na sve opšte sisteme socijalnog osiguranja, kao i na posebne sisteme, bilo doprinosne ili nedoprinosne, koji regulišu:
 - (a) (a) ...
 - (b) (b) ...
 - (c) (c) ...

(spisak naknada koje obe zemlje potpisnice žele da regulišu prema ovom Sporazumu)

2. U zavisnosti od stava 3. dole navedenog, ovaj Sporazum se takođe primenjuje na svaki propis koji nadomešta, zamenjuje, poboljšava, dopunjava, ili konsoliduje zakon opisan u stavu 1. iznad.
3. Ovaj Sporazum se ne primenjuje na zakon kojim se uvodi novi sistem socijalnog osiguranja.

Član 3.

Delokrug lica na koja se primenjuje

Mogućnost 1:

Osim ako nije drugačije predviđeno, ovaj Sporazum se primenjuje na sva lica koja podležu ili su bila podređena zakonu jedne ili obe zemlje potpisnice, kao i na članove porodice i naslednike tih lica ukoliko se njihova prava izvode iz prava tih lica.

Mogućnost 2:

Osim ako nije drugačije predviđeno, ovaj Sporazum se primenjuje na sve državljane obe zemlje potpisnice, izbeglice i lica bez državljanstva koja podležu ili su bila podređena zakonu jedne ili obe zemlje potpisnice, kao i na članove porodice i naslednike tih lica ukoliko se njihova prava izvode iz prava tih lica.

Član 4.

Ravnopravan tretman

1. Osim ako nije drugačije predviđeno u ovom Sporazumu, sledeća lica, dok imaju prebivalište na teritoriji jedne od zemalja potpisnice, imaju ista prava i obaveze po zakonu te zemlje potpisnice kao njeni sopstveni državljani:

Unofficial, unrevised translation

- (a) državljani druge zemlje potpisnice;
 - (b) izbeglice i lica bez državljanstva;
 - (c) članovi porodice i naslednici, bez obzira na njihovo državljanstvo, onih lica navedenih u tačkama (a) i (b) u smislu prava koja se izvode iz prava tih lica.
2. Odredbe stava 1. ovog Člana nemaju uticaja na zakon ni jedne od zemalja potpisnica, u delu koji se odnosi na participaciju u upravi socijalnog osiguranja ili članstvu u sudovima socijalnog osiguranja.

Član 5.

Priznavanje naknada licima koja imaju prebivalište u drugoj zemlji

1. Osim ako nije drugačije predviđeno u ovom Sporazumu, sve odredbe zakona bilo koje zemlje potpisnice koje ograničavaju isplatu naknade isključivo zbog toga što je zainteresovano lice odsutno ili ima prebivalište izvan teritorije te zemlje potpisnice, ne primenjuju se na lica koja imaju prebivalište na teritoriji druge zemlje potpisnice.
2. Odredbe stava 1. iznad ne primenjuju se na sledeće naknade:
 - (a) naknade u vreme nezaposlenosti;
 - (b) posebne naknade dodeljene kao pomoć ili u hitnom slučaju.

Član 6.

Sprečavanje preklapanja naknada

1. Sve odredbe zakona bilo koje zemlje potpisnice koje se odnose na smanjenje, obustavu ili ukidanje naknade u slučajevima kada postoji preklapanje sa drugim naknadama ili drugim prihodom, ili zbog profesionalne aktivnosti, takođe se primenjuju na primaoca naknade za naknadu stečenu po zakonu ove druge zemlje potpisnice, stečene prihode, ili posao koji se obavlja na teritoriji druge zemlje potpisnice.
2. Stav 1. se ne primenjuje na naknade u vidu invalidske, starosne penzije, naknade u slučaju smrti ili profesionalne bolesti koje dodeljuju institucije obe zemlje potpisnice, u skladu sa odredbama Člana 21. i Člana 26(b).

DEO II

PRIMENA ZAKONA

Član 7.

Opšta pravila

Osim ako nije drugačije predviđeno u ovom Delu:

- (a) zaposleno lice koje radi na teritoriji bilo koje zemlje potpisnice, obzirom na to zaposlenje, podleže zakonu samo te zemlje potpisnice, čak i ako mu je prebivalište na teritoriji druge zemlje potpisnice ili ako se njegov poslodavac ili registrovano sedište njegovog poslodavca nalazi na teritoriji druge zemlje potpisnice;
- (b) samozaposleno lice koje obavlja posao na teritoriji jedne zemlje potpisnice podleže zakonu te zemlje potpisnice, čak i ako ime je prebivalište na teritoriji ove druge zemlje potpisnice;
- (c) državni službenici bilo koje zemlje potpisnice i lica u tom statusu podležu zakonu one zemlje potpisnice u čijoj su upravi zaposleni.

Član 8.

Privremeno raspoređeni radnici

1. Lice koje je zaposleno na teritoriji jedne zemlje potpisnice i koje je privremeno raspoređeno od strane njegovog poslodavca na teritoriju druge zemlje potpisnice da obavlja određeni posao iako i dalje ostaje zaposlen kod istog poslodavca, i dalje podleže zakonu prvo pomenute zemlje potpisnice za vreme trajanja tog posla, kao da je i dalje zaposlen na teritoriji te zemlje potpisnice, ako očekivano vreme trajanja takvog posla ne prelazi period od 12 meseci [24 meseca].
2. Redovno samozaposleno lice na teritoriji jedne zemlje potpisnice koje obavlja posao na teritoriji druge zemlje potpisnice i dalje podleže zakonu prvo zemlje potpisnice, ako očekivano vreme trajanja takvog posla ne prelazi 12 meseci [24 meseca].

Član 9.

Osoblje međunarodnih transportnih preduzeća

Lice koje je član osoblja koje putuje ili leti u preduzeću koje, pod zakupom, ili za tuđ, ili svoj račun, obavlja usluge međunarodnog transporta putnika ili robe železnicom, drumom, vazduhom ili unutrašnjim vodenim putem, i ima registraciju sedišta na teritoriji bilo koje zemlje potpisnice, podleže zakonu te zemlje uz sledeća ograničenja:

Unofficial, unrevised translation

- (i) kada gore pomenuto preduzeće ima svoju filijalu ili stalno predstavništvo na teritoriji zemlje potpisnice u kojoj se ne nalazi njegovo registrovano sedište, lice koje je zaposleno od strane takve filijale ili stalnog predstavništva podleže zakonu one zemlje potpisnice na čijoj teritoriji se nalazi ta filijala ili stalno predstavništvo;
- (ii) kada je lice zaposleno u potpunosti na teritoriji zemlje potpisnice u kojoj ima prebivalište, ono podleže zakonu te zemlje potpisnice, čak i ako preduzeće kod koga je zaposleno nema svoju centralu, filijalu ili stalno predstavništvo na toj teritoriji.

Član 10.

Članovi posade na brodovima

Mogućnost 1:

1. Lice koje je zaposleno kao član posade broda koji plovi pod zastavom bilo koje zemlje potpisnice podleže zakonu te zemlje potpisnice.

Mogućnost 2:

1. Lice koje je zaposleno kao član posade na brodu koji plovi pod zastavom bilo koje zemlje potpisnice i koje ima prebivalište na teritoriji te zemlje potpisnice podleže zakonu te zemlje potpisnice ako se registrovano sedište lica koje ga zapošljava nalazi na toj teritoriji.
2. Odredbe Člana 8. primenjuju se *mutatis mutandis* na lice koje je privremeno raspoređeno kao član posade na brodu koji plovi pod zastavom bilo koje zemlje potpisnice.

Član 11.

Diplomatska predstavništva i konzularne službe

1. Članovi službenog osoblja diplomatskih predstavništava ili konzularnih službi jedne ili druge zemlje potpisnice, kao i lica koja su privatno zaposlena u službama tih predstavništava ili konzulata, koja su na dužnosti u zemlji domaćinu, podležu zakonu njihove matične zemlje.
2. Zaposlena lica na koja se odnosi prethodni stav, a koja nisu poslata po službenoj dužnosti podležu zakonu zemlje domaćina. Međutim, ako su oni državljani njihove matične zemlje, mogu se odlučiti za primenu zakona te zemlje. To pravo izbora može se iskoristiti u roku od tri meseca od dana kada dotično lice stupa u službu diplomatskog predstavništva ili konzularne službe ili stupa u službu kao privatno zaposlen u takvom predstavništvu ili službi, kao što to može biti slučaj.

Član 12.

Izuzeci od odredbi Člana 7. do 11.

Nadležni organi vlasti dve zemlje potpisnice mogu se saglasiti o izuzecima od odredbi Člana 7. do 11. u interesu bilo kog lica ili kategorije lica, ako lice ili lica na koja se odnosi podležu zakonu bilo koje zemlje potpisnice.

DEO III

POSEBNE ODREDBE U VEZI SA RAZLIČITIM KATEGORIJAMA NAKNADA

DEO 1

BOLOVANJE I PORODILJSKA NAKNADA

Član 13.

Spajanje perioda osiguranja

1. Ako zakon bilo koje zemlje potpisnice omogućava pravo na naknadu uslovljavajući ga zaključenjem perioda osiguranja, nadležna institucija te zemlje uzima u obzir, u meri u kojoj je to moguće, periode osiguranja zaključene po zakonu druge zemlje potpisnice, ukoliko se ne preklapaju, kao da su to periodi osiguranja zaključeni po zakonu prvo pomenute zemlje.
- [2. Što se tiče prava na dnevne naknade u gotovom novcu u slučaju bolesti ili materinstva, spajanje pomenuto u stavu 1. ovog Člana se ostvaruje samo ako je dotično lice bilo poslednje zaposleno sa punim radnim vremenom na teritoriji zemlje potpisnice po čijem zakonu je podnet zahtev.]

Član 14.

Boravište u drugoj zemlji potpisnici

1. Lica koja zadovoljavaju uslove za sticanje prava na naknadu po zakonu bilo koje zemlje potpisnice i čije stanje zahteva trenutno obezbeđivanje naknade za vreme njihovog boravka na teritoriji druge zemlje potpisnice primaju naknadu u davanjima, koju o trošku nadležne institucije osigurava institucija mesta boravišta, u skladu sa odredbama zakona koji primenjuje ova druga institucija, kao da ta lica njoj pripadaju.
2. Nabavka proteze, većih uređaja i druge znatne naknade u davanjima zavisi od prethodne saglasnosti nadležne institucije, osim ako osiguravanje naknade ne može da bude odloženo zbog ozbiljne opasnosti po život ili zdravlje dotičnog lica.
3. Naknadu u gotovom novcu isplaćuje nadležna institucija u skladu sa odredbama pozitivnog zakona.
4. Odredbe prethodnih stavova primenjuju se, *mutatis mutandis*, i na članove porodice za naknade u davanjima.

Član 15.

Prebivalište u drugoj zemlji potpisnici

1. Lica koja imaju prebivalište na teritoriji jedne zemlje potpisnice i koja zadovoljavaju uslove za sticanje prava na naknadu po zakonu druge zemlje potpisnice primaju, na teritoriji zemlje potpisnice u kojoj imaju prebivalište, naknadu u davanjima koju o trošku nadležne institucije osigurava institucija mesta prebivališta u skladu sa odredbama zakona koji primenjuje ova druga institucija, kao da ta lica njoj pripadaju.
2. Nabavka proteze, većih uređaja i druge znatne naknade u davanjima zavise od prethodne saglasnosti nadležne institucije, osim ako osiguravanje naknade ne može da bude odloženo zbog ozbiljne opasnosti po život ili zdravlje dotičnog lica.
3. Naknadu u gotovom novcu isplaćuje nadležna institucija u skladu sa odredbama pozitivnog zakona.
4. Odredbe prethodnih stavova primenjuju se, *mutatis mutandis*, za naknade u davanjima i za članove porodice koji imaju prebivalište na teritoriji ove druge zemlje potpisnice ukoliko nemaju pravo na takvu naknadu po osnovu profesionalne aktivnosti po zakonu te zemlje potpisnice.

Član 16.

Radnici u pograničnoj zoni

Radnik u pograničnoj zoni takođe može ostvariti naknadu na teritoriji zemlje potpisnice u kojoj se nalazi nadležna institucija. Takvu naknadu obezbeđuje nadležna institucija u skladu sa zakonom te zemlje, kao da dotično lice ima prebivalište na toj teritoriji. Članovi njegove porodice mogu primati naknadu pod istim uslovima; međutim, primanje takve naknade, osim u hitnim slučajevima, uslovljava se sporazmom između nadležnih organa vlasti obe zemlje ili, ako to nije slučaj, prethodnim ovlašćenjem nadležne institucije.

Član 17.

Penzioneri i članovi njihovih porodica

1. Penzioner koji prima penziju po zakonima obe zemlje potpisnice primaće naknadu u davanjima po zakonu one zemlje potpisnice na čijoj teritoriji ima prebivalište, kao da je penzioner samo po zakonu samo te zemlje.
2. Penzioner koji prima penziju po zakonu jedne zemlje potpisnice i koji ima prebivalište na teritoriji druge zemlje potpisnice ima pravo na naknadu u davanjima uz uslov da bi mogao steći pravo na tu naknadu da ima prebivalište na teritoriji prvo pomenute zemlje. Naknadu u davanjima obezbeđuje institucija

mesta prebivališta, u skladu sa odredbama pozitivnog zakona, kao da je penzioner ima pravo na takvu naknadu po tom zakonu; međutim, troškove snosi nadležna institucija druge zemlje.

3. Kada članovi porodice penzionera koji primaju penziju po zakonu jedne ili obe zemlje potpisnice imaju prebivalište na teritoriji zemlje potpisnice koja nije ona zemlja u kojoj sam penzioner ima prebivalište, oni primaju naknadu u davanjima kao da penzioner ima prebivalište na istoj teritoriji. Naknadu u davanjima obezbeđuje institucija mesta prebivališta članova porodice, u skladu sa odredbama pozitivnog zakona; međutim, troškove snosi institucija mesta prebivališta penzionera.
4. Odredbe Člana 14. i Člana 15, stav 4, primenjuju se, *mutatis mutandis*.

Član 18.

Institucije mesta boravišta ili prebivališta

Naknade na koje se odnosi Član 14. i 15. i Član 17, stav 2, dodeljuju se:

u x
od strane, *)

u y
od strane, *)

(*) Ako postoje dva ili više sistema u bilo kojoj zemlji potpisnici, opšteg sistema, ili ako to nije slučaj, sistema za industrijske radnike.)

Član 19.

Povraćaj novca

Mogućnost 1:

1. Nadležna institucija vrši povraćaj stvarnog iznosa naknade u davanjima koji je u njeno ime obezbedila institucija mesta boravišta ili prebivališta prema odredbama Člana 14. i 15. i Člana 17, stav 2 i 3.
2. Nadležni organi vlasti obe zemlje potpisnice mogu se saglasiti oko drugih mehanizama za povraćaj novca, ili se mogu dogovoriti da neće biti povraćaja između predmetnih institucija.

Mogućnost 2:

1. Povraćaj troškova naknade u davanjima predviđen u Članu 14, Članu 15. i Članu 17, stav 2. i 3. utvrđuje se i ostvaruje u skladu sa propisima koje utanače nadležni organi vlasti obe zemlje potpisnice.

2. Nadležni organi vlasti obe zemlje potpisnice mogu se dogovoriti da neće biti povraćaja novca između predmetnih institucija.

DEO 2.

INVALIDSKE, STAROSNE I PORODIČNE PENZIJE

Član 20.

Spajanje perioda osiguranja

1. Kada zakon jedne zemlje potpisnice predviđa pravo na naknadu uslovljavajući ga zaključenjem perioda osiguranja, institucija koja primenjuje taj zakon uzima u obzir do određene mere, periode osiguranja zaključene po odgovarajućem zakonu druge zemlje potpisnice, ukoliko se ne preklapaju, kao da su to periodi zaključeni po zakonu ove prve zemlje.
2. Kada zakon jedne zemlje potpisnice predviđa dodelu određenih naknada uslovljavajući ih zaključenjem određenih perioda u zaposlenju pokrivenih posebnim sistemom ili u posebno određenoj profesiji ili zaposlenju, u obzir se uzimaju samo periodi zaključeni po odgovarajućem sistemu ili, u odsutnosti takvog sistema, po istoj profesiji ili istom zaposlenju, kako je to primereno, po zakonu ove druge zemlje potpisnice, za utvrđivanje prava na takvu naknadu.
3. Kada zakon jedne zemlje potpisnice predviđa dodelu naknada uslovljavajući da je zainteresovano lice ili, u slučaju porodične penzije, preminulo lice bilo podređeno tom zakonu u vreme kada se nepredviđena situacija dogodila, takav uslov se smatra ispunjenim ako je dotično lice ili preminulo lice, kako je to primereno, u to vreme bilo podređeno zakonu druge zemlje potpisnice, ili ako to nije slučaj, ako dotično lice ili naslednik mogu potraživati odgovarajuću naknadu po zakonu ove druge zemlje potpisnice.
4. Kada zakon jedne zemlje potpisnice predviđa da se period isplate penzije izračunava pri utvrđivanju prava na naknadu, nadležna institucija te zemlje u tom cilju uzima u obzir sve periode tokom koga je lice bilo isplaćivano po zakonu druge zemlje potpisnice.
5. Kada zakon jedne zemlje potpisnice predviđa dodelu invalidske penzije uslovljavajući da dotično lice prima naknadu u gotovom novcu u slučaju bolesti ili da je je nesposobno za rad u toku određenog perioda, u obzir se uzima svaki period tokom koga je, za tu nesposobnost za rad, primao, po zakonu druge zemlje potpisnice, naknadu u gotovom novcu u slučaju bolesti ili, umesto toga, nastavio primati platu ili nadnicu.

Član 21.

Dodela naknada

Mogućnost 1: (Računanje "Pro rata temporis – proporcionalno vremenu")

1. Kada neko lice sukcesivno ili alternativno podleže zakonima obe zemlje potpisnice, institucija svake zemlje utvrđuje, u skladu sa pozitivnim zakonom, da li takvo lice ili njegovi naslednici zadovoljavaju uslove za sticanje naknade uzimajući u obzir, tamo gde je to primereno, odredbe Člana 20.
2. Kada zainteresovano lice zadovoljava uslove navedene u stavu 1. ovog Člana po zakonu bilo koje zemlje potpisnice bez obzira na odredbe Člana 20, nadležna institucija te zemlje potpisnice izračunava naknadu isključivo na osnovu perioda zaključenih po pozitivnom zakonu.
3. Kada zainteresovano lice zadovoljava uslove navedene u stavu 1. ovog Člana po zakonu bilo koje zemlje potpisnice, uzimajući u obzir samo odredbe Člana 20, nadležna institucija te zemlje potpisnice izračunava naknadu na sledeći način:
 - (a) nadležna institucija izračunava teoretski iznos naknade koja se isplaćuje ako su svi periodi koji su zaključeni po propisima obe zemlje potpisnice zaključeni isključivo po zakonu koji primenjuje ta institucija;
 - (b) međutim, u slučaju naknade čiji iznos ne zavisi od dužine zaključenog perioda, taj iznos se uzima za teoretski iznos na koji se odnosi prethodna tačka;
 - (c) nadležna institucija tada izračunava stvarni iznos naknade koju isplaćuje dotičnom licu na osnovu teoretskog iznosa izračunatog u skladu sa odredbama tačke a. ili tačke b. ovog stava, ako je to primereno, i srazmerno odnosu između perioda zaključenih pre nego što se dogodila nepredviđena situacija po pozitivnom zakonu i ukupne sume perioda zaključenih pre nego što se dogodila nepredviđena situacija po propisima obe zemlje potpisnice;
 - (d) ako ukupna suma perioda zaključenih po propisima obe zemlje potpisnice pre nego što se dogodila nepredviđena situacija prelazi maksimalni period koji se traži po zakonu bilo koje zemlje potpisnice za primanje pune naknade, institucija te zemlje, pri primeni odredbi tačke a. ovog stava, će uzeti u obzir taj maksimalni period umesto ukupne sume zaključenih perioda, bez obaveze da dodeli naknadu veću od pune naknade propisane po zakonu koji primenjuje.
4. Kada zakon jedne druge zemlje potpisnice predviđa da iznos naknade, uz izuzetak naknade dodeljene na osnovu provere imovinskog stanja ili prihoda kojom se osigurava minimalan prihod, varira u skladu sa brojem članova porodice, nadležna institucija te zemlje takođe uzima u obzir članove porodice koji imaju prebivalište na teritoriji druge zemlje potpisnice kao da imaju prebivalište na teritoriji prvo pomenute zemlje.

Mogućnost 2: (Neposredno računanje)

1. Kada, po zakonu bilo koje zemlje potpisnice pravo na naknadu postoji i bez primene Člana 20, nadležna institucija te zemlje utvrđuje iznos naknade koja se isplaćuje isključivo na osnovu perioda osiguranja zaključenih po tom zakonu.

2. Kada, po zakonu bilo koje zemlje potpisnice pravo na naknadu postoji isključivo uz primenu Člana 20, nadležna institucija te zemlje utvrđuje iznos naknade koja se isplaćuje isključivo na osnovu perioda osiguranja zaključenih po tom zakonu i na osnovu sledećih odredbi:
 - (a) naknade ili delovi naknada čiji iznos, po zakonu bilo koje zemlje potpisnice, ne zavisi od vremena trajanja zaključenog perioda osiguranja izračunava se srazmerno odnosu vremena trajanja perioda osiguranja koji se uzima za izračunavanje po ovom zakonu do 30 godina, ali najviše do punog iznosa.
 - (b) kada se, po zakonu bilo koje zemlje potpisnice, za izračunavanje invalidske ili porodične penzije koriste naknadni periodi koji se računaju posle trenutka kada se dogodila nepredviđena situacija, ti periodi se računaju isključivo srazmerno odnosu između vremena trajanja perioda osiguranja koje se po zakonu uzima u obzir za izračunavanje, i periodu do dve trećine vremena između datuma kada je dotično lice navršilo 16 godina i datuma kada se dogodila nepredviđena situacija, ali najviše do punog perioda.
 - (c) tačka a. se ne odnosi na:
 - (i) naknade koje proističu iz dopunskog osiguranja,
 - (ii) naknade dodeljene na osnovu provere imovinskog stanja kojim se osigurava minimalni prihod.
3. Kada zakon jedne zemlje potpisnice predviđa da iznos naknade, uz izuzetak naknada dodeljenih na osnovu provere imovinskog stanja kojim se osigurava minimalni prihod, varira u skladu sa brojem članova porodice, nadležna institucija te zemlje takođe uzima u obzir članove porodice koji imaju prebivalište na teritoriji druge zemlje potpisnice kao da su državljani na teritoriji ove prve zemlje.

Član 22.

Period osiguranja manji od jedne godine

1. Uprkos odredbi Člana 21, tamo gde je ukupno vreme trajanja perioda osiguranja zaključenog po zakonu jedne zemlje potpisnice manje od jedne godine i gde, na osnovu isključivo tih perioda, ne postoji pravo na naknadu po tom zakonu, institucija dotične zemlje nije obavezna da dodeli naknadu za navedene periode.
2. Periodi osiguranja na koje se odnosi prethodni stav uzimaju se u obzir od strane institucije druge zemlje potpisnice u cilju primene odredbi Člana 21, (Mogućnost 2 Člana 21.), kao da su ti periodi zaključeni po pozitivnom zakonu, izuzev onih iz stava 3 (c) istog, (Mogućnost 1 Člana 21.).

DEO 3

NAKNADA ZA SLUČAJ SMRTI

Član 23.

Spajanje perioda osiguranja i dodela naknada za slučaj smrti

1. Ako zakon jedne zemlje potpisnice predviđa sticanje prava na naknadu uslovljavajući ga zaključenjem perioda osiguranja, nadležna institucija te zemlje, do određene mere, uzima u obzir periode osiguranja zaključene po zakonu druge zemlje potpisnice, ukoliko se ne preklapaju, kao da su to periodi zaključeni po zakonu prvo pomenute zemlje.
2. Ako neko lice umre na teritoriji bilo koje zemlje potpisnice, smatra se, u svrhu bilo kog potraživanja naknade za slučaj smrti po zakonu bilo koje zemlje potpisnice, da je njegova smrt nastupila na teritoriji te zemlje.
3. Ako postoji pravo na naknadu za slučaj smrti po zakonu obe zemlje potpisnice, bilo na osnovu ovog Sporazuma ili drugačije:
 - (a) naknada se isplaćuje isključivo po zakonu one zemlje potpisnice na čijoj je teritoriji smrt nastupila; ili
 - (b) ako smrt nije nastupila na teritoriji ni jedne zemlje potpisnice, naknada se isplaćuje isključivo po zakonu one zemlje potpisnice čijem je zakonu lice, na osnovu čijeg osiguranja je utvrđeno pravo na naknadu, bilo poslednje podređeno pre smrti.

DEO 4

NAKNADE ZA SLUČAJ POVREDE NA RADU I PROFESIONALNE BOLESTI

Član 24.

Izlaganje istom riziku u obe zemlje potpisnice

1. Kada neko lice stekne profesionalnu bolest nakon obavljanja posla za koji je moguće da je uzrokovao tu bolest po zakonima obe zemlje potpisnice, sve naknade na koje on ili njegovi naslednici mogu imati pravo dodeljuju se isključivo po zakonu poslednje zemlje potpisnice čiji su uslovi zadovoljeni, u vezi sa odredbama stava 2. do 4. ovog Člana, tamo gde je to primereno.
2. Ako zakon jedne zemlje potpisnice predviđa dodelu naknade za slučaj profesionalne bolesti uslovljavajući da predmetna bolest mora prvo da bude dijagnostirana na njenoj teritoriji, taj uslov se smatra ispunjenim ako je bolest prvo dijagnostirana na teritoriji druge zemlje potpisnice.
3. Ako zakon jedne ili druge zemlje potpisnice eksplicitno ili implicitno predviđa dodeljivanje naknada za slučaj profesionalne bolesti uslovljavajući da je predmetna bolest dijagnostirana u određenom periodu nakon završetka poslednjeg zaposlenja za koje je moguće da je uzrokovalo takvu bolest, nadležna institucija te zemlje potpisnice, konstatujući vreme kada je predmetno zaposlenje bilo obavljano na teritoriji druge zemlje potpisnice uzima u obzir, do određene mere, sva slična zaposlenja obavljena po zakonu druge zemlje potpisnice kao da su obavljena po zakonu prvo pomenute zemlje potpisnice.
4. Ako zakon jedne zemlje potpisnice eksplicitno ili implicitno predviđa dodeljivanje naknade za slučaj profesionalne bolesti zavisno od uslova da je zaposlenje za koje je moguće da je uzrokovalo predmetnu bolest obavljano u određenom periodu, nadležna institucija te zemlje potpisnice uzima u obzir, do određene mere, periode tokom kojih je obavljano to zaposlenje na teritoriji druge zemlje potpisnice, što se uzima u obzir prilikom računanja.

Mogućnost 1:

5. U slučaju sklerogene pneumokonioze,

Mogućnost a:

troškovi naknade u gotovom novcu

Mogućnost b:

troškovi penzije za profesionalnu bolest se raspodeljuju između zemalja potpisnica, srazmerno odnosu između vremena trajanja perioda zaključenih po zakonu svake zemlje potpisnice i ukupnom vremenu trajanja perioda zaključenih po zakonu obe zemlje potpisnice.

Mogućnost 2:

5. U slučaju sklerogene pneumokonioze, nadležna institucija svake zemlje potpisnice dodeljuje penziju srazmerno odnosu između vremena trajanja perioda osiguranja na koji se odnosi Član 20. zaključenom po zakonu svake zemlje potpisnice i ukupnog vremena trajanja perioda zaključenog po zakonu obe zemlje potpisnice.

Član 25.

Prebivalište ili boravište u drugoj zemlji potpisnici

1. Lica koja su pretrpela povredu na radu ili stekla profesionalnu bolest, a koja imaju prebivalište ili boravište na teritoriji zemlje potpisnice u kojoj se ne nalazi nadležna institucija, prima na teritoriji te zemlje potpisnice naknadu u davanjima koju o trošku nadležne institucije osigurava institucija mesta prebivališta ili boravišta u skladu sa odredbama zakona koji primenjuje ova druga institucija, kao da ti radnici njoj pripadaju.
2. Naknadu u gotovom novcu isplaćuje nadležna institucija u skladu sa odredbama pozitivnog zakona.
3. Odredbe Člana 14, stav 2, primenjuju se *mutatis mutandis*.
4. Naknade predviđene u stavu 1. dodeljuju se
u x
od strane,
u y
od strane
5. Za povraćaj troškova naknade u davanjima predviđene u stavu 1, odredbe Člana 18. primenjuju se *mutatis mutandis*.

Član 26.

Pogoršanje profesionalne bolesti za koju je dodeljena naknada

Kada je lice koje je steklo profesionalnu bolest primalo ili prima odštetu od institucije jedne zemlje potpisnice, i, u slučaju pogoršanja njegovog zdravstvenog stanja, potražuje naknadu od institucije druge zemlje potpisnice, primenjuju se sledeće odredbe:

- (a) ako dotično lice ne obavlja, po zakonu druge zemlje potpisnice, posao za koji je moguće da je uzrokovao ili pogoršao predmetnu bolest, nadležna institucija prve zemlje snosi troškove naknade, uzimajući u obzir pogoršanje, u skladu sa odredbama zakona koji primenjuje ta institucija;
- (b) ako dotično lice obavlja takav posao po zakonu druge zemlje potpisnice, nadležna institucija te zemlje potpisnice snosi troškove naknade, ne uzimajući u

obzir pogoršanje stanja, u skladu sa odredbama pozitivnog zakona; nadležna institucija druge zemlje dodeljuje radniku dopunsku naknadu čiji je iznos jednak razlici između iznosa utvrđene naknade nakon pogoršanja i iznosa naknade koja je bila isplaćivana pre pogoršanja, u skladu sa odredbama zakona koje ta institucija primenjuje, ako je dotična bolest stečena po zakonu te zemlje.

DEO 5

NAKNADA ZA VREME NEZAPOSLENOSTI

Član 27.

Spajanje perioda osiguranja

1. Ako zakon jedne zemlje potpisnice predviđa pravo na naknadu uslovljavajući ga zaključenjem perioda osiguranja, nadležna institucija te zemlje uzima u obzir, do određene mere, periode osiguranja zaključene po odgovarajućem zakonu druge zemlje potpisnice, ukoliko se ne preklapaju, kao da su to periodi zaključeni po zakonu prvo pomenute zemlje.
2. Odredbe prethodnog stava ovog Člana primenjuju se *mutatis mutandis* u slučaju kada zakon bilo koje zemlje potpisnice predviđa da dužina perioda za koji naknada može da bude dodeljena zavisi od dužine zaključenih perioda.

Član 28.

Radnici u pograničnoj zoni

1. Radnik u pograničnoj zoni, čija je uposlenost u preduzeću u kome radi delimična ili povremena, ima pravo na naknadu u skladu sa odredbama zakona zemlje potpisnice na čijoj teritoriji se nalazi to preduzeće, kao da ima prebivalište na teritoriji te zemlje; ovu naknadu obezbeđuje nadležna institucija.

Mogućnost 1

2. Radnik u pograničnoj zoni koji je u celosti nezaposlen ima pravo na naknadu u skladu sa odredbama zakona zemlje potpisnice na čijoj teritoriji ima prebivalište, kao da je bio podređen tom zakonu za vreme svog poslednjeg zaposlenja; takvu naknadu isplaćuje institucija mesta prebivališta o svom trošku.

Mogućnost 2:

3. 2. Radnik u pograničnoj zoni koji je u celosti nezaposlen ima pravo na naknadu u skladu sa odredbama zakona zemlje potpisnice na čijoj teritoriji se nalazi preduzeće u kome je poslednje bio zaposlen, čak i ako mu je prebivalište na teritoriji druge zemlje potpisnice. Takve naknade obezbeđuje institucija mesta prebivališta o trošku nadležne institucije one zemlje potpisnice na čijoj se teritoriji nalazi dotično preduzeće.
3. Radnik u pograničnoj zoni ne može tražiti naknadu po zakonu zemlje potpisnice na čijoj teritoriji ima prebivalište sve dok ima pravo na naknadu prema odredbama stava 1.

DEO 6

PORODIČNI DODATAK

Član 29.

Spajanje perioda osiguranja

Ako zakon jedne zemlje potpisnice predviđa pravo na naknadu uslovljavajući ga zaključenjem perioda osiguranja, nadležna institucija uzima u obzir, do određene mere, periode osiguranja zaključene po zakonu ove druge zemlje potpisnice, ukoliko se ne preklapaju, kao da su to periodi osiguranja zaključeni po zakonu prvo pomenute zemlje.

Član 30.

Obezbeđivanje porodičnog dodatka

Mogućnost 1:

1. Lica koja podležu zakonu jedne zemlje potpisnice imaju pravo, za članove svoje porodice koji imaju prebivalište na teritoriji druge zemlje potpisnice, na porodični dodatak predviđen zakonom prvo pomenute zemlje potpisnice, kao da ti članovi porodice imaju prebivalište na teritoriji te zemlje potpisnice.
2. Porodični dodatak se isplaćuje u skladu sa odredbama zakona zemlje potpisnice čijem zakonu podleže korisnik naknade, čak i ako korisnik ima prebivalište ili se nalazi na teritoriji druge zemlje potpisnice. U tom slučaju, sporazumom između nadležne institucije i institucije mesta prebivališta članova porodice, porodična naknada se takođe isplaćuje preko ove druge institucije u ime nadležne institucije.

Mogućnost 2:

1. Lica koja podležu zakonu jedne zemlje potpisnice imaju pravo, za članove svoje porodice koji imaju prebivalište na teritoriji druge zemlje potpisnice, na porodični dodatak predviđen zakonom ove druge zemlje potpisnice, kao da dotična lica podležu njenom zakonu.

mogućnost a.

2. Porodični dodatak isplaćuje članovima porodice institucija njihovog mesta prebivališta, u skladu sa odredbama zakona koji ta institucija primenjuje, o trošku nadležne institucije, u iznosu koji ne prelazi iznos naknade koju isplaćuje ova druga institucija.

mogućnost b.

2. Kada članovi porodice lica, koje je zaposleno ili ima prebivalište na teritoriji jedne zemlje potpisnice, imaju prebivalište na teritoriji druge zemlje potpisnice, porodični dodatak im isplaćuje institucija njihovog mesta prebivališta o njenom trošku.

Član 31.

Obezbeđivanje porodičnog dodatka

Kada pravo na porodični dodatak postoji u skladu sa zakonima obe zemlje potpisnice za istog člana porodice ili za isti period, porodične naknade se obezbeđuju u skladu sa zakonom one zemlje potpisnice na čijoj teritoriji dotični član porodice ima prebivalište, a pravo na porodičnu naknadu koja treba da se isplati u skladu sa zakonom druge zemlje potpisnice se obustavlja do iznosa predviđenog zakonom prethodne zemlje potpisnice.

DEO IV

OSTALE ODREDBE

Član 32.

Mehanizmi za upravu i saradnju

1. Nadležni organi vlasti obe zemlje potpisnice određuju upravne mere neophodne za primenu ovog Sporazuma.
2. Nadležni organi vlasti obe zemlje potpisnice saopštavaju jedni drugima, u što kraćem roku, sve informacije o merama koje su preduzeli za primenu ovog Sporazuma ili o promenama u svom nacionalnom zakonodavstvu ukoliko te promene utiču na primenu ovog Sporazuma.
3. Nadležni organi vlasti obe zemlje potpisnice osnivaju organe za komunikaciju u cilju olakšavanja sprovođenja ovog Sporazuma.
4. Nadležni organi vlasti i institucije dve zemlje potpisnice pružaju pomoć jedna drugoj po svim pitanjima u vezi sa primenom ovog Sporazuma kao da predmetno pitanje utiče na primenu njihovog sopstvenog zakona. Takva pomoć je besplatna.
5. Ako neko lice koje ima prebivalište ili boravište na teritoriji jedne zemlje potpisnice zatraži, ili prima, naknadu po zakonu druge zemlje potpisnice, a neophodan je lekarski pregled, nadležna institucija ili institucija mesta prebivališta ili boravišta prvo pomenute zemlje potpisnice omogućava takav pregled ako nadležna institucija ove druge zemlje potpisnice tako zatraži. Troškove pregleda, u principu, snosi nadležna institucija zemlje potpisnice koja je zatražila pregled.
6. Osim ako se ne zatraži njihovo obelodanjivanje po zakonu jedne zemlje potpisnice, svi podaci o pojedincu koje toj zemlji potpisnici šalje druga zemlja potpisnica u skladu sa ovim Sporazumom, i u njegove svrhe, smatraju se poverljivim i koriste se samo u cilju sprovođenja ovog Sporazuma i zakona na koji se ovaj Sporazum primenjuje.

Član 33.

Upotreba službenog jezika

1. U cilju primene ovog Sporazuma, organi vlasti i institucije dve zemlje potpisnice mogu međusobno komunicirati jedna sa drugom i sa svim zainteresovanim stranama, bez obzira gde oni imali prebivalište, direktno na svom službenom jeziku.
2. Nijedan zahtev ili dokument ne može da bude odbijen zbog toga što je napisan na službenom jeziku druge zemlje potpisnice.

Član 34.

Oslobađanje od troškova i potvrđivanja verodostojnosti

1. Ako zakon jedne zemlje potpisnice predviđa da svaka potvrda ili drugi dokument koji se dostavlja po zakonu te zemlje potpisnice bude oslobođen, u celosti ili delimično, od bilo kakvih poreza, taksi, konzularnih taksi, ili upravnih troškova, to oslobađanje se primenjuje na svaku potvrdu ili drugi dokument koji se dostavlja po zakonu druge zemlje potpisnice ili u skladu sa ovim Sporazumom.
2. Sve izjave, dokumenti i potvrde bilo koje vrste koji se traže na uvid u smislu ovog Sporazuma oslobađaju se od dokazivanja verodostojnosti od strane diplomatskih ili konzularnih organa vlasti.

Član 35.

Podnošenje zahteva ili žalbe

Svaki zahtev ili žalba koja je, u cilju primene zakona jedne zemlje potpisnice, podneta u propisanom roku instituciji te zemlje potpisnice razmatra se kao da je podneta toj instituciji, ako je podneta u istom roku odgovarajućoj instituciji druge zemlje potpisnice.

Član 36.

Obaveza treće strane

Ako neko lice prima naknadu po zakonu jedne zemlje potpisnice na račun povrede uzrokovane ili zadobijene na teritoriji druge zemlje potpisnice, prava institucije koja vrši isplatu i koja ima obavezu da isplaćuje naknadu prema trećoj strani obaveznoj da plati štetu, regulišu se na sledeći način:

- (a) kada gore pomenuta institucija, po pozitivnom zakonu, zamenjuje korisnika naknade u svim pravima koje ovaj može imati prema trećoj strani, takvu zamenu priznaje i ova druga zemlja potpisnica;
- (b) kada gore pomenuta institucija ima direktno pravo prema trećoj strani, takvo pravo priznaje i ova druga zemlja potpisnica.

Član 37.

Povraćaj prekomernih isplata

1. Ako je, u toku određivanja ili revizije invalidske, starosne ili porodične penzije prema odredbama ovog Sporazuma, institucija jedne zemlje potpisnice isplaćivala primaocu naknade iznos veći od onoga na koji ovaj ima pravo, ta institucija može zatražiti od institucije druge zemlje potpisnice nadležne za isplatu odgovarajuće naknade tom licu da mu se odbije preplaćeni iznos po svim osnovama koje mu se isplaćuju. Ova druga institucija vrši prenos iznosa

odbijenog na ovaj način instituciji poveriocu. Ako povraćaj preplaćenog iznosa ne može biti izvršen na ovaj način, primenjuju se odredbe sledećeg stava.

2. Ako je institucija jedne zemlje potpisnice isplaćivala primaocu naknade iznos veći od iznosa na koji ovaj ima pravo, ta institucija može, pod uslovima i u meri koju dopušta pozitivni zakon, zatražiti od institucije druge zemlje potpisnice koja je nadležna za isplatu naknade tom licu da mu se odbije preplaćeni iznos od svih uplata koje ova vrši prema tom licu. Ova druga institucija odbija preplaćeni iznos u meri u kojoj je takvo odbijanje od naknade dopušteno po pozitivnom zakonu, kao da je preplatu izvršila ona sama, i vrši prenos iznosa odbijenog na ovaj način instituciji poveriocu.
3. Ako je institucija jedne zemlje potpisnice uplatila akontaciju naknade za period tokom koga je primalac naknade imao pravo na odgovarajuću naknadu po zakonu te zemlje potpisnice, ta institucija može zatražiti od institucije ove druge zemlje potpisnice da odbije iznos akontacije od uplate dospele tom licu za isti period. Ova druga institucija zadržava odbija navedeni iznos i prenosi ga instituciji poveriocu.

Član 38.

Izvršni postupak

1. Izvršne sudske odluke jedne zemlje potpisnice, kao i izvršne isprave izdate od strane organa vlasti ili institucije jedne zemlje potpisnice, u vezi sa doprinosima socijalnog osiguranja i drugim zahtevima priznaju se na teritoriji druge zemlje potpisnice.
2. Priznavanje gore pomenute odluke ili isprave može biti odbijeno isključivo ako je u suprotnosti sa državnim poretkom zemlje potpisnice na čijoj teritoriji bi predmetna odluka ili isprava trebale biti sprovedene.
3. Izvršne odluke i isprave priznate prema stavu 1. ovog Člana sprovode se na teritoriji druge zemlje potpisnice. Izvršni postupak mora da bude u skladu sa zakonom kojim se reguliše izvršenje takvih odluka ili isprava one zemlje potpisnice na čijoj teritoriji se sprovođenje vrši. Odluka ili isprava su propraćeni potvrdom u kojoj se ističe njihova izvršnost (klauzula izvršnosti).
3. Dospeli doprinosi instituciji jedne zemlje potpisnice imaju, u svakom stečajnom postupku ili prinudnom poravnanju na teritoriji druge zemlje potpisnice, isto prvenstvo kao odgovarajući zahtevi na teritoriji te zemlje potpisnice.

Član 39.

Valuta plaćanja

1. Isplata svake naknade u skladu sa ovim Sporazumom može da bude izvršena u valuti one zemlje potpisnice čija nadležna institucija vrši plaćanje, a svaka takva isplata predstavlja potpuno ispunjenje obaveze za koju je isplata izvršena.

2. Ako je, prema ovom Sporazumu, institucija jedne zemlje potpisnice obavezna da isplati određeni iznos da bi izvršila povraćaj naknade obezbeđene od strane institucije druge zemlje potpisnice, njena obaveza se iskazuje u valuti ove druge zemlje. Prethodna institucija može punovažno ispuniti svoju obavezu u toj valuti, osim ako se zemlje potpisnice ne saglase oko drugačijih mehanizama.

Član 40.

Rešavanje sporova

1. Nadležni organi vlasti obe zemlje potpisnice moraju uložiti sve razumne napore za rešavanje svakog spora, putem zajedničkog sporazuma, u vezi sa tumačenjem ili primenom ovog Sporazuma.
- [2. Ako se bilo koji spor ne može rešiti kako je naznačeno u prethodnom stavu, treba ga izložiti, na zahtev nadležnih organa vlasti jedne ili druge zemlje potpisnice, arbitražnom sudu koji je sastavljen na sledeći način:
 - (a) svaka zemlja potpisnica imenuje jednog izabranog sudiju u roku od mesec dana od prijema zahteva za arbitražu. Ovo dvoje izabranih sudija imenuju trećeg izabranog sudiju, koji nije državljanin ni jedne od dve predmetne zemlje potpisnice (u roku od dva meseca od datuma kada zemlja potpisnica koja je poslednja imenovala svog izabranog sudiju obavesti drugu zemlju potpisnicu o tom imenovanju);
 - (b) ako, u propisanom roku, jedna potpisnica ne uspe da imenuje izabranog sudiju, druga zemlja potpisnica može da zatraži od predsednika Međunarodnog suda pravde ili, u slučaju da je on državljanin jedne od predmetnih zemalja potpisnica, potpredsednika ili sledećeg višeg sudiju tog suda koji nije državljanin ni jedne od ove dve zemlje članice, da zakaže ročište. Isti postupak se primenjuje na zahtev bilo koje zemlje članice ako se dvoje izabranih sudija ne mogu saglasiti oko imenovanja trećeg izabranog sudije.
3. Odluka arbitražnog suda, koja je obavezujuća za obe zemlje potpisnice, donosi se većinom glasova. Arbitražni sud određuje sopstvena pravila postupka, a troškove postupka snose podjednako obe zemlje potpisnice.]

DEO V

PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 41.

Prelazne odredbe

Mogućnost 1:

-

1. Ovaj Sporazum ne proizvodi pravno dejstvo za bilo koji period pre njegovog stupanja na snagu.
2. Svi periodi osiguranja zaključeni po zakonu jedne zemlje potpisnice pre datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma uzimaju se u obzir u cilju utvrđivanja prava koja proizlaze iz ovog Sporazuma.
3. Zavisno od stava 1. ovog Člana, prava iz ovog Sporazuma mogu proisteći čak i za nepredviđene situacije nastale pre njegovog stupanja na snagu.
4. Svaka naknada isplaćena na osnovu ovog Sporazuma određuje se, na zahtev zainteresovanog lica ili u skladu sa odredbama ovog Sporazuma, počev od datuma kada ovaj Sporazum stupa na snagu, osim ako prethodno utvrđena prava nisu rezultirala isplatom jednokratnog iznosa.
5. Kada se zahtev za naknadu na koji se odnosi stav 4. ovog Člana podnese u roku od dve godine od datuma stupanja ovog Sporazuma na snagu, prava koja proističu u skladu sa odredbama ovog Sporazuma stiču se od tog datuma, a one odredbe zakona bilo koje zemlje potpisnice koje se odnose na gubitak ili ograničavanje prava neće se odnositi na dotična lica.
6. Sve naknade koje su utvrđene pre datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma neće se ponovo izračunavati.

Mogućnost 2:

1. Sva prava na naknadu stečena od strane nekog lica pre datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma se zadržavaju. U smislu ovog stava, izraz "sva prava na naknadu stečena" uključuju svako pravo koje bi neko lice imalo, ali zbog svog propusta nije podnelo zahtev na vreme, u slučaju kada je dopušten zakasneli zahtev.
2. Ako, od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma, bilo koji zahtev za naknadu nije utvrđen i kada se pravo na naknadu stiče pre tog datuma, o zahtevu se odlučuje po zakonu koji se primenjuje na dan sticanja prava i ponovo odlučuje u skladu sa ovim Sporazumom od dana njegovog stupanja na snagu. Iznos utvrđen prema ovom Sporazumu dodeljuje se od dana njegovog stupanja na snagu, ako je taj iznos povoljniji od onog koji je utvrđen po zakonu koji se primenjivao pre tog datuma.

3. Naknada, koja nije jednokratna isplata, isplaćuje se u skladu sa ovim Sporazumom za događaje koji su se desili pre datuma njegovog stupanja na snagu, osim kada se povreda na radu zadobijena ili profesionalna bolest stečena pre tog datuma ne smatra, isključivo na osnovu ovog Sporazuma, za povredu na radu ili profesionalnu bolest koja nije tako tretirana po bilo kom zakonu ili Sporazumu koji je bio na snazi u vreme kada je ova zadobijena ili stečena. U cilju odlučivanja po zahtevu u skladu sa ovim Sporazumom, uzimaju se u obzir, do određene mere, periodi osiguranja zaključeni pre datuma njegovog stupanja na snagu.
4. Ovaj Sporazum ne priznaje nikakvo pravo na naknadu za bilo koji period pre datuma njegovog stupanja na snagu.
5. U smislu stava 1. i prve rečenice stava 3. iznad:
 - (a) svako pravo na naknadu se, na zahtev zainteresovanog lica, ponovo utvrđuje u skladu sa ovim Sporazumom sa dejstvom od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma ako je zahtev upućen u roku od dve godine nakon datuma njegovog stupanja na snagu i, tamo gde je to primereno, naknada se dodeljuje po višoj stopi od ovog drugog datuma;
 - (b) ako je zahtev za naknadu koji mora da bude ponovo utvrđen podnesen nakon više od dve godine od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma, isplata naknade i svih drugih dodataka vrši se u skladu sa dotičnim zakonom.

Član 42.

Ratifikacija

1. Ovaj Sporazum podleže ratifikaciji, a isprave ratifikacije se razmenjuju u što kraćem roku.
2. Ovaj Sporazum stupa na snagu prvog dana trećeg meseca nakon meseca kada su razmenjene isprave ratifikacije.

Član 43.

Vreme trajanja Sporazuma

Ovaj Sporazum ostaje na snazi sa neograničenim vremenom trajanja. Bilo koja od zemalja potpisnica ga može otkazati na kraju kalendarske godine dajući pismenu najavu tri meseca unapred drugoj zemlji potpisnici.

Član 44.

Raskid Sporazuma

1. U slučaju otkaza ovog Sporazuma, zadržavaju se sva prava stečena prema njegovim odredbama.
2. Buduća prava koja su u postupku sticanja za periode pre datuma kada raskid stupa na snagu ne gase se kao rezultat otkaza Sporazuma; njihovo naknadno priznavanje utvrđuje se sporazumom ili, ako nema takvog sporazuma, zakonom koji zainteresovana institucija primenjuje.

U prisustvu dolepotpisanih svedoka, lica koja su za to pravovaljano ovlašćena, potpisuju ovaj Sporazum.

Potpisano u (...), dana (...), u dva primerka na (...) i (...) jeziku, oba teksta su jednako autentična.

IZVEŠTAJ OBJAŠNJENJA
MODELA ODREDBI ZA SARADNJU
SISTEMA SOCIJALNOG OSIGURANJA
U BILATERALNIM SPORAZUMIMA

Uvod

1. Saradnja različitih sistema socijalnog osiguranja zemalja je postavljena na način da se bavi posebnim problemima sa kojima su se suočili migranti, naročito kao rezultat njihovog statusa stranca. Da bi bila efikasna, ovakva saradnja mora povući za sobom eliminisanje diskriminatornih odredbi zasnovanih na državljanstvu, neutralizovanje ograničenja teritorijalnog delokruga zakona, izradu evidencije nacionalnog osiguranja za migrante i uspostavu saradnje između državnih institucija socijalnog osiguranja i organa nadležnih za dodelu naknada, kao i za raspodelu svih troškova međusobne pomoći u upravnim stvarima.
2. Saradnja zahteva primenu, u jednom ili drugom obliku, četiri osnovna principa postavljena da bi se migrantima pružila sveobuhvatna zaštita:
 - ravnopravnost u tretmanu: u državama koje su obavezane ovom dokumentom, migranti moraju imati jednaka prava i obaveze iz socijalnog osiguranja kao i državljani te zemlje pod istim okolnostima;
 - ograničenje zakona koji se primenjuje: mora se osigurati da migranti, za isto profesionalno zanimanje, podležu propisima samo jedne zemlje;
 - zadržavanje stečenih prava: samo pravo na naknadu koje je bilo ili je sada stečeno u jednoj državi vezano ovim dokumentom mora ostati na raspolaganju zainteresovanom migrantu u bilo kojoj drugoj državi;
 - osiguravanje naknade u inostranstvu: osiguravanje naknade stečene u bilo kojoj zemlji mora se obezbediti za primaoce naknade u drugoj državi vezanoj ovim dokumentom.
3. Pravila koja se odnose na saradnju postavljena su kako bi osigurala povezivanje sistema različitih zemalja, bez stvaranja zajedničkog sistema socijalnog osiguranja. Stoga, ako se želi da ova pravila budu efikasna moraju se uzeti u obzir posebne karakteristike svakog relevantnog zakonskog organa. Naročito je važno uspostaviti vezu između sistema zasnovanih na osiguranju i univerzalnih sistema i osigurati pravično pravo na naknadu čija visina nije povezana sa dužinom zaključenih perioda na koje se upućuje, a mora i osigurati da se nedoprinosne naknade dodeljene bez proveravanja imovinskog stanja ili dohotka isplaćuju u inostranstvu.
4. Bilateralni dokumenti, zasnovani na zakonu dve države potpisnice, nude pristup koji naročito zadovoljava zahtevima zakona tih zemalja. Međutim, bilateralni dokumenti obično ne rešavaju probleme državljana drugih zemalja koji podležu zakonima dve zemlje potpisnice; ovo zavisi od delokruga lica na koja se primenjuje.

Obljašnjenja u vezi sa izrazima iz svakog člana modela odredbi data su ispod ukoliko se takva objašnjenja smatraju neophodnim.

Član 1.

Definicije

Ovaj član sadrži definicije pojmova koji su korišćeni u ovom Sporazumu. Kako bi pojasnili ove pojmove neophodno je definisati sve što nije definisano na isti način po zakonu obe zemlje, kao i osigurati odgovarajuće razjašnjenje u slučajevima kada se različite reči upotrebljavaju u zakonima ovih zemalja da bi obuhvatile istu ili sličnu nepredviđenu situaciju i/ili naknadu.

Član 1 (a):

Formulacija "x označava a y označava" u Članu 1 (a) se koristi iz praktičnih razloga kako bi se omogućilo skraćivanje naziva zemalja potpisnica. Primer : Austija označava Republiku Austriju, ili U.K. označava Ujedinjeno kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske.

Član 2.

Delokrug materije na koju se odnosi

1. Većina bilateralnih dokumenata zaključenih između zemalja zapadne Evrope obuhvata sve nepredviđene situacije predviđene zakonom o socijalnom osiguranju. Upravo zato se one često nazivaju "konvencije opšteg socijalnog osiguranja". Neke su, međutim, ograničene na određeni broj nepredviđenih situacija.
2. Pored toga, takvi dokumenti obično pokrivaju opšte sisteme koje primenjuju bez razlike na sve one koji su zainteresovani, na primer zaposlena lica, radno sposobno stanovništvo ili lica sa prebivalištem. Oni se mogu zajedno ili odvojeno proširiti na posebne sisteme koji se primenjuju samo na jednu posebnu profesionalnu kategoriju (rudare, ribare, samozaposlene radnike).
3. Konačno, u zavisnosti od okolnosti, bilateralni dokumenti se primenjuju kako za doprinosne tako i za nedoprinosne sisteme (odnosno, sisteme po kojima se osigurava naknada, čija dodela ne zavisi od direktnog doprinosa bilo osiguranih lica ili njihovih poslodavaca).
4. Stvarni materijalni delokrug sporazuma se može opisati bilo citiranjem pravne osnove ili državnih sistema (npr. "savezni zakon o zdravstvenom osiguranju" ili "zdravstveno osiguranje" - Mogućnost 1.) ili direktnim pozivanjem na različite naknade (prateći pristup Mogućnosti 2. Člana 2. Evropske Konvencije o socijalnom osiguranju).

Član 3.

Delokrug lica na koja se primenjuje

U principu, bilateralni dokumenti primenjuju se na sve državljane zemalja potpisnica, ukoliko su obuhvaćeni zakonom po pitanjima obuhvaćenim tim dokumentima. Kao rezultat, dokumentima mogu da budu obuhvaćene sve kategorije radnika (zaposleni, samozaposleni, radnici u pograničnoj zoni, sezonski radnici i td.) ili sva lica sa prebivalištem, uključujući one bez posla u slučaju ograničenja na državljane uopšte. Oni se takođe primenjuju na članove porodice državljana zemalja potpisnica i njihovih naslednika, bez obzira na njihovo državljanstvo, kada njihova prava potiču od prava stečenih na osnovu tih državljana. Neki od ovih bilateralnih dokumenata su zasnovani na širem delokrugu lica na koja se odnose i protežu se na sva osigurana lica, bez obzira na njihovo državljanstvo, lica bez državljanstva i izbeglice, članove njihovih porodica i njihove naslednike koji imaju prebivalište na teritoriji jedne od zemalja potpisnica.

Član 4.

Ravnopravan tretman

1. Nacionalni zakon i praksa često ograničavaju ravnopravnost tretmana između državljana i onih koji nisu državljani, posebno u vezi sa sticanjem prava na naknadu. Kategorije naknada za koje postoji najčešći interes uključuju sve vrste nedoprinosnih naknada po prelaznim sistemima, naknadu za vreme nezaposlenosti i porodični dodatak. Pored toga, situacije kao što je prebivalište u inostranstvu često dovode do ograničavajućih zakonskih odredbi, posebno za invalidske, starosne i porodične penzije, kao i naknade u slučaju povreda na radu i profesionalne bolesti. Upravo zato različiti usaglašeni mehanizmi postavljaju principe ravnopravnosti u tretmanu. Postojeći bilateralni dokumenti uopšteno predviđaju primenu ovih osnovnih principa, pomoću kojih državljani bilo koje zemlje potpisnice podležu obavezama i imaju pravo na naknadu po zakonu druge zemlje potpisnice pod istim uslovima kao i njeni sopstveni državljani.
2. Međutim, bilateralnim dokumentima se ne dodeljuje opšta i безусловna ravnopravnost u svakom slučaju. Ona je obično zasnovana na principu reciprociteta, postavljajući kao uslov državljanstvo jedne od zemalja potpisnica, iako sve veći broj dokumenata stvarno predviđa ravnopravnost tretmana svih lica koja podležu ili su bila podređena zakonima zemalja potpisnica. Štavište, u zavisnosti od njihove prirode i opšteg pristupa, nacionalni sistemi mogu uključiti uslove u vezi sa periodom prebivališta koji se traži za dodeljivanje određenih naknada ili mesta gde one mogu biti obezbeđene. Prema tome, ravnopravnost u tretmanu za nedoprinosne naknade često zavisi od zaključenja određenog perioda prebivališta. Ova uslov je naročito razumljiv u slučaju dugoročnih naknada dodeljenih bez bilo kojih drugih posebnih uslova.

Član 5

Priznavanje naknada licima koja imaju prebivalište u drugoj zemlji

Ovim se Članom predviđa, uz izuzetak predviđen u stavu 2, priznavanje naknada licima koja imaju prebivalište u drugoj zemlji; ovde je neophodno preći preko nacionalnog zakonodavstva koje obično ograničava isplatu naknade na lica koja imaju prebivalište na teritoriji te zemlje.

Na osnovu zajedničkog dogovora, u bilateralnom Sporazumu se takođe može predvideti da se u slučaju kada korisnik naknade ima prebivalište u trećoj državi, naknada isplaćuje u toj državi.

Članovi 7. i 8.

Zakon koji se primenjuje

1. Pravila koja regulišu zakon koji se primenjuje su postavljena na način da osiguravaju migrante da ne dođu u jednu od sledeće dve situacije: da nemaju zaštitu ni u jednoj zemlji ili da istovremeno imaju zaštitu u dve zemlje. Zaštita se ponekad pruža takvim državljanima u toj zemlji, a ponekad i onima koji rade u toj zemlji. U odsustvu koordinacije, primena različitih kriterijuma za pridruživanje državnom sistemu socijalnog osiguranja može dovesti do sukoba zakona. Na primer, negativni sukob zakona može nastati kada zainteresovano lice nije zaštićeno ni u jednoj zemlji. U drugim okolnostima, sukob može da bude pozitivan, tako što je dotično lice zaštićeno istovremeno u obe zemlje. Ove anomalije, predstavljajući potencijalnu pretnju interesima migranata, mogu se otkloniti putem pravila koordinacije koja dopunjavanju nacionalna pravila regulisana relevantnim zakonom.
2. Međunarodna teorija i praksa usvojile su princip da se primenjuje zakon samo jedne zemlje. Izuzev u slučajevima dobrovoljnog osiguranja, odvojena primena jedne ili druge grane nacionalnog sistema se obično ne priznaje, bar u dokumentima donetim od strane zemalja sa razvijenim sistemima socijalnog osiguranja. Ovakva razlika između grana se sukobljava sa jedinstvenom prirodom većine sistema i stvara upravne komplikacije koje postaju značajnije od svih prednosti koje ovaj nudi. Osim toga, nije praksa da se dozvoljava podnosiocima zahteva za naknadu da odlučuju koji će se sistem na njih primenjivati, jer bi se oni neizbežno odlučili za onaj koji im pruža najveću korist. Međutim, treba primetiti da određeni bilateralni dokumenti stvarno dopuštaju istovremenu primenu zakona obe zemlje potpisnice, u slučaju kada zainteresovani pojedinac obavlja različite, iako istovremene, profesionalne aktivnosti u dve zemlje.
3. Pregled bilateralnih dokumenata otkriva da su kriterijumi za određivanje zakona različiti i kompleksni. Nema izbora u slučaju lica koja ne rade jer je jedini kriterijum koji se na njih primenjuje mesto prebivališta. Situacija stoga varira prema tome da li su zaposleni migranti ili druge kategorije radnika uzeti u obzir. Glavne karakteristike relevantnih zakona ovih zemalja, što se tiče obuhvaćenih lica, takođe su jedan od činilaca.

4. U slučaju zaposlenih lica, uobičajeni kriterijum je mesto posla, bez obzira na njihovu zemlju prebivališta ili zemlju u kojoj preduzeće kome oni pripadaju ima registrovano sedište. Po ovom kriterijumu, radnici imigranti podležu zakonu zemlje u koju su doselili, a radnici u pograničnoj zoni, kao i sezonski radnici, isto tako podležu zakonu zemlje u kojoj obavljaju svoj redovni ili sezonski posao, iako i dalje imaju prebivalište u njihovoj zemlji porekla. Zakon koji se primenjuje na samozaposlena lica takođe se može zasnivati po mestu gde ovi obavljaju svoju profesionalnu aktivnosti ili gde im se nalazi prebivalište.
5. Posebna pravila se traže za kategorije radnika migranata na koje se opšta pravila ne mogu primeniti. Ova pravila variraju od zemlje do zemlje prema prirodi i uslovima rada navedenih kategorija. Primeri takvih posebnih slučajeva uključuju radnike privremeno raspoređene u stranu zemlju, koji često zadržavaju pravo da ostanu podređeni zakonu njihove zemlje porekla za određeni period, tako da se uzima u obzir privremena priroda njihove službe, putujuće radnike kao što su radnici u međunarodnom transportu ili određeni trgovački zastupnici koji obično rade na teritorijama dve ili više zemalja, kao i moreplovce. Kriterijum koji se primenjuje na putujuće radnike se uopšteno zasniva na zemlji u kojoj preduzeće ima registrovano sedište ili, ako to nije slučaj, mestu prebivališta dotičnih lica, dok je za moreplovce to ili zemlja pod čijom zastavom brod plovi ili zemlja registracije.
6. U Članu 7, odredbe u vezi sa zakonom koji se primenjuje samo predviđaju rešenje u vezi sa aktivnim licima. Poznato je, međutim, da su u određenim zemljama sistemi socijalnog osiguranja zasnovani na prebivalištu. Stoga se moraju izabrati različita rešenja za ove zemlje.
7. Uzimajući u obzir Član 8, stav 1, sve dalje odredbe u vezi sa članovima porodice koji prate radnika mogu da budu pripojene, ali tada treba da se nađe rešenje u vezi sa onim članovima porodice koji prihvate zaposlenje u zemlji privremenog nameštenja glave porodice.

Član 9.

Osoblje međunarodnih transportnih preduzeća

Član 9. se bavi osiguranjem radnika u međunarodnoj transportnoj industriji. Njime se predviđa da ako takav radnik:

1. ima redovno prebivalište u bilo kojoj zemlji potpisnici i ako je u celosti ili delimično tamo zaposlen, on je zaštićen zakonom te zemlje; inače
2. ako je zaposlen u filijali ili predstavništvu preduzeća njegovog poslodavca koje se nalazi u bilo kojoj zemlji, štiti ga zakon te zemlje, ako nije
3. osiguran po zakonu zemlje u kojoj njegov poslodavac ima registrovano predstavništvo.

Ovaj Član stavlja naglasak na zemlju prebivališta zaposlenog lica kao konačni odlučujući faktor obaveze plaćanja doprinosa. U većini zemalja, obaveza plaćanja

doprinosa počiva na poslodavcu. Stoga, logika može diktirati da registrovano sedište određuje gde leži obaveza plaćanja doprinosa, pre nego zemlja prebivališta zaposlenog lica. Međutim, primena te odredbe može dovesti do toga da lice bude osigurano po zakonu zemlje u kojoj nikada nije živelo. To nije razumno. Pored toga, u pokušaju da se istakne problem ishodovanja doprinosa od poslodavca u zemlji u kojoj zaposleno lice nema prebivalište i, otuda, kada postoji njegova obaveza, upravni mehanizmi sadrže odredbu o saradnji.

Član 11.

Diplomatska predstavništva i konzularne službe

Član 12. određuje zakon koji se primenjuje za lica koja su zaposlena u diplomatskim predstavništvima ili konzularnim službama. Po pravilu članovi diplomatskih predstavništava ili konzularnih službi podležu zakonu o socijalnom osiguranju matične države. Ovo je takođe u skladu sa propisima predviđenim Bečkom Konvencijom o diplomatskim odnosima.

Lokalno zaposlena lica u principu podležu zakonu zemlje domaćina. Lica koja su državljani matične zemlje, međutim, mogu se odlučiti da budu zaštićena zakonom te zemlje. Da bi izbegli upravne komplikacije, ovo pravo izbora se može iskoristiti jednom, u roku od tri meseca od dana kada dotično lice stupa u predstavništvo ili službu, ili u službu kao privatno zaposlen u takvom predstavništvu ili službi, kako je primereno.

Član 13.

Spajanje perioda osiguranja

Ovaj Član predviđa spajanje perioda osiguranja po principu zadržavanja prava.

Stav 2. predstavlja moguću dopunu stava 1. da bi se izbeglo neprimereno preklapanje naknada tamo gde pravo na naknadu u jednoj zemlji ne zavisi od stvarnog osiguranja, nego od osiguranja u datom periodu u prošlosti.

Član 15.

Prebivalište u drugoj državi

Lica koja imaju prebivalište na teritoriji zemlje koja nije njihova nadležna država imaju pravo na naknadu u davanjima koju osigurava institucija mesta prebivališta u skladu sa zakonom koji primenjuje ta institucija, o trošku nadležne institucije.

Ovaj mehanizam je postavljen na ovakav način jer je za naknade u davanjima uobičajeno da ih osigurava institucija koja je najbliža korisniku naknade, koja s njim može da bude u direktnom kontaktu i da sprovodi neophodne medicinske i upravne preglede.

Stav 4: isto tako, prema ovom stavu članovi porodice imaju pravo na naknadu u davanjima u zemlji u kojoj imaju prebivalište.

Član 17.

Penzioneri i članovi njihovih porodica

S obzirom na činjenicu da formulacija mogućnosti 2. odgovara formulaciji Člana 14. i 15. ("prima naknadu u davanjima"), u mogućnosti 1. definicija "podležu tom zakonu" je upotrebljena (u skladu sa delom II). Prema tome, penzioner koji prima penziju od samo jedne zemlje tretira se u drugoj zemlji (odnosno njegovoj zemlji prebivališta) kao da je državljanin te zemlje. Prema tome, ne traže se dopunske odredbe u vezi sa članovima porodice, a Članovi 14. i 15. se primenjuju bez bilo kakvih primedbi na njih.

Treći stav ovog Člana predviđa osiguravanje naknada u davanjima za penzionere i članove njihovih porodica od strane institucije njihovog mesta prebivališta.

Za vreme boravka u drugoj zemlji potpisnici primenjuju se odredbe Člana 15.

Član 19.

Povraćaj naknade

-

Ova odredba je formulisana u mogućnosti 1. u što je moguće širem smislu, ali se takođe mogu koristiti i više ograničavajuća rešenja, kao što je mogućnost 2.

Naknade obezbeđene na osnovu odredbi ovog dela Sporazuma od strane institucije jedne zemlje potpisnice o trošku nadležne institucije druge zemlje potpisnice biće vraćene na osnovu izračunavanja stvarnih troškova.

Član 20.

Invalidske, starosne i porodične penzije (Spajanje perioda osiguranja)

Na osnovu principa zadržavanja prava u toku sticanja naknade, smatra se da migranti imaju objedinjenu evidenciju o periodima osiguranja, čak i ako su bili podređeni zakonima obe zemlje. Po takvom zakonu sticanje i obim prava na naknadu često zavise od uslovljenog perioda. Dužina tog perioda varira u zavisnosti od nepredviđene situacije.

Ovaj član se bavi različitim problemima u vezi sa sticanjem prava – i u određenim slučajevima obimom tih prava – od strane lica koja neprekinuto potpadaju pod zakon dve zemlje, periodi zaključeni po sistemima ovih zemalja moraju se tretirati kao da su zaključeni po jednom te istom sistemu. Postupak je izrađen da bi se utvrdilo da li su ispunjeni uslovi u vezi sa dužinom osiguranja, zaposlenja, profesionalne aktivnosti i prebivališta predviđeni zakonom jedne zemlje za sticanje prava ili utvrđivanje obima

prava, uzimajući u obzir, do određene mere, periode osiguranja, zaposlenja, profesionalne aktivnosti ili prebivališta koji su zaključeni u drugim zemljama. Ova tehnika se odnosi na spajanje, ili sabiranje, perioda. Prema tome moguće je sabrati periode različite prirode koji su zaključeni u dve zemlje, s obzirom na to kako su ovi periodi definisani, što često zavisi od relevantnog zakona i pravila pretvaranja postavljenih zajedničkim sporazumom u ispravama koje se primenjuju.

Član 21.

Dodeljivanje naknada

Spajanje perioda u cilju izračunavanja naknade zasnovano je na principu da iznos naknade, pogotovo penzija, koji se isplaćuje po doprinosnim i određenim nedoprinosnim sistemima, može zavistiti od dužine zaključenih perioda. Većina dokumenata predviđa opšte prihvaćen pristup koordinacije (takozvani "proporcionalni" metod), pomoću koga nadležna institucija svake zainteresovane zemlje potpisnice utvrđuje teoretski iznos penzije koja bi se isplaćivala dotičnom licu po pozitivnom zakonu, ako su svi periodi koji su uzeti u obzir po principu spajanja zaključeni po tom zakonu, a zatim se izračunava iznos koji ova stvarno isplaćuje na osnovu perioda zaključenih po tom zakonu srazmerno ukupnoj sumi perioda zaključenih po zakonima različitih zemalja kojima je dotično lice bilo podređeno. Međutim, kada zakon zemlje potpisnice propisuje da je iznos penzije srazmeran dužini zaključenih perioda, nadležna institucija te zemlje može direktno izračunati penziju. Osim toga, ako je iznos koji potražuje dotično lice po zakonu jedne zemlje potpisnice veći od zbira elemenata penzije izračunate na proporcionalnoj osnovi, dodatak jednak toj razlici mora isplatiti nadležna institucija koja primenjuje taj zakon. Međutim, treba primetiti da neki bilateralni dokumenti ne koriste uvek ovaj sistem. U odsutnosti ovakve zaštite, dokumenti dopuštaju dotičnim licima da se odluče za odvojenu isplatu penzije koja se isplaćuje po zakonima različitih zemalja kojima su bili podređeni, umesto zajedničke isplate. Međutim, u drugom slučaju to se uvek dopušta.

Postoje dve mogućnosti za izračunavanje naknade koje se uzimaju ovo u obzir. S obzirom na činjenicu da je u obe mogućnosti nacionalno pravo zagarantovano ako primena Člana 20. nije neophodna za sticanje prava na naknadu, ove dve mogućnosti nude različita rešenja za ostale slučajeve; mogućnost 1. predviđa "proporcionalno" izračunavanje, dok mogućnost 2. omogućava direktno izračunavanje bez potrebe da se zna tačan iznos perioda osiguranja u drugoj zemlji.

Primeri:

Starosna penzija

	<u>Uslovljeni period</u>	<u>Nacionalno računanje</u>
Država A: 10 godina	15 godina	30% osnovnog iznosa
Država B: 20 godina		1% za svaku godinu

Mogućnost 1:

A: Teoretski iznos $30\% + (20 + 10) \times 1\% = 60\%$
Naknada koja se isplaćuje $60\% \times 10/30 = 20\%$

B: $30\% + (20 \times 1\%) = 50\%$ (proporcionalno: $60\% \times 20/30 = 40\%$)

Mogućnost 2:

A: $(30\% \times 10/30) + (10 \times 1\%) = 10\% + 10\% = 20\%$

B: $30\% + (20 \times 1\%) = 50\%$ (ako nema nacionalnog sticanja prava: 40%)

Invalidska penzija

Nepredviđena situacija: 46 godina starosti

	<u>Uslovljeni period</u>	<u>Nacionalno računanje</u>
Država A: 5 godina	poslednjih 5 godina 10 kalendarskih godina	1.5% za svaku godinu dopunski periodi do 60-te godine
Država B: 10 godina		

Mogućnost 1:

A: Spajanje prema Konvenciji

B: Nema spajanja

A: Teoretski iznos: $[(5 + 10) \times 1.5\%] + (14 \times 1.5\%) = 22.5\% + 21\% = 43.5\%$
Naknada koja se isplaćuje: $43.5\% \times 5/15 = 14.5\%$

B: $(10 \times 1.5\%) + (14 \times 1.5\%) = 15\% + 21\% = 36\%$ (Proporcionalno: $43.5\% \times 10/15 = 29\%$)

Mogućnost 2:

A: $(5 \times 1.5\%) + [(14 \times 1.5\%) \times \underline{5}] = 7.5\% + (21\% \times 5/20) = 7.5\% + 5.25\% = 12.75\%$

2/3x30

B: $(10 + 1.5\%) + (14 \times 1.5\%) = 15\% + 21\% = 36\%$ (ako nema nacionalnog sticanja prava: 25,5%)

Dalji modeli izračunavanja iznosa naknade zasnovane na "proporcionalnom" metodu mogu se naći u Izveštaju objašnjenja Evropske Konvencije o socijalnom osiguranju. (Holandija/Komitet)

Član 22.

Periodi osiguranja manji od jedne godine

Ovaj član se odnosi na isplatu naknade u slučaju kada je ukupni zbir perioda zaključenih po zakonu jedne zemlje potpisnice manji od jedne godine.

Stav 2. predviđa da, u cilju sabiranja perioda i izračunavanja naknade, institucija druge zemlje potpisnice uzima u obzir periode koji su manji od jedne godine zaključene po zakonu prve zemlje potpisnice.

Član 24. i 26.

Naknade u slučaju povrede na radu i profesionalne bolesti

Ako zakon jedne zemlje potpisnice predviđa sticanje prava na naknadu za profesionalne bolesti uslovljavajući ga traženjem određenog perioda aktivnosti za koju je moguće da je uzrokovala relevantno stanje, nadležna institucija te države mora uzeti u obzir, onoliko koliko je to neophodno, periode u kojima su istoventne aktivnosti vršene po zakonu druge zemlje potpisnice. Ovo pravilo se posebno odnosi na sklerogenu pneumokonikozu, ali se može proširiti, putem sporazuma između zainteresovanih država, i na ostale profesionalne bolesti. Ovo je obično popraćeno odredbama u vezi sa raspodelom udruženih troškova naknade, i načinom na koji se utvrđuje ova raspodela.

Član 26. se bavi slučajem kada radnik koji pati od profesionalne bolesti prima, ili je primao, naknadu za tu bolest od nadležne institucije jedne zemlje potpisnice, i potražuje naknadu od institucije druge zemlje potpisnice zbog pogoršanja svog stanja. Obuhvaćene su dve moguće situacije.

Tačka (a) obuhvaća situaciju kada se posao za koji je verovatno da je uzrokovao ili pogoršao predmetnu bolest obavlja na teritoriji druge zemlje potpisnice, nadležna institucija koja je već isplaćivala ili isplaćuje naknadu za tu invalidnost snosi troškove dodatne naknade koja se isplaćuje za pogoršanje.

Tačka (b) obuhvaća situaciju kada se takav posao obavlja po zakonu druge zemlje potpisnice. U tom slučaju institucija koja je već isplaćivala ili isplaćuje naknadu za profesionalnu bolest nastavlja sa isplatom takvih naknada, ne uzimajući u obzir pogoršanje; institucija zemlje potpisnice na čijoj teritoriji dotično lice obavlja posao za koji je verovatno da je uzrokovao pogoršanje snosi troškove dodatka koji je jednak

razlici između iznosa koji bi se isplaćivao, nakon pogoršanja, po pozitivnom zakonu, i iznosa koji se isplaćivao pre pogoršanja, ako je bolest stečena na njenoj teritoriji.

Član 27.

Naknada u vreme nezaposlenosti

Pored opšte odredbe sabiranja perioda osiguranja pogoršanja (stav 1), stav 2. ovog Člana predviđa, ako po jednom zakonu periodu za koje se isplaćuje naknada u vreme nezaposlenosti variraju na osnovu dužine zaključenih perioda, sva pravila koja regulišu sabiranje perioda za sticanje prava na naknadu primenjuju se na isti način.

Član 28.

Radnici u pograničnoj zoni

Ovaj član predviđa da se naknada koja se isplaćuje radniku u pograničnoj zoni koji je delimično ili povremeno uposlen isplaćuje o trošku nadležne institucije one zemlje potpisnice na čijoj se teritoriji preduzeće nalazi. Ove naknade osigurava institucija zemlje potpisnice na čijoj teritoriji korisnik naknade ima prebivalište.

Za radnika u pograničnoj zoni koji je u celosti nezaposlen, mogućnost 1. predviđa da naknadu osigurava institucija na čijoj teritoriji korisnik naknade ima prebivalište o trošku te institucije. Prema mogućnosti 2. naknada se ipak osigurava o trošku institucije zemlje potpisnice na čijoj teritoriji se nalazi preduzeće u kome je korisnik naknade bilo poslednje zaposlen.

Član 30.

Osiguravanje porodičnog dodatka

Mogućnost 1:

Ova mogućnost predviđa da se sticanje prava na porodični dodatak utvrđuje u skladu sa zakonom one zemlje potpisnice na čijoj teritoriji je osigurano lice zaposleno. Prema tome, ako deca dotičnog lica imaju prebivalište na teritoriji zemlje potpisnice koja nije nadležna država, tretiraju se kao da imaju prebivalište na teritoriji te zemlje. Prema tome, u takvim slučajevima, dotično lice može primati porodični dodatak po zakonu te zemlje.

Mogućnost 2:

Ova odredba garantuje svim članovima porodice u zemlji u kojoj imaju prebivalište porodični dodatak na koji bi imali pravo da je dotično lice, iako zaposleno u drugoj zemlji, bilo podređeno zakonu zemlje prebivališta članova porodice.

OSTALE ODREDBE

Član 32. i 33.

Mehanizmi uprave i saradnja i upotreba službenog jezika

Ovi članovi su zasnovani na standardnim odredbama Evropske Konvencije o socijalnom osiguranju i bilateralnim sporazumima za upravne mehanizme i saradnju. Nisu uvek sve odredbe neophodne u svim sporazumima.

Stav 5. Člana 32. predviđa da, u principu, nadležna institucija one zemlje potpisnice koja zatraži medicinski pregled na teritoriji druge zemlje potpisnice vrši povraćaj troškova takvog pregleda nadležnoj instituciji koja ga je omogućila.

Moguće je, međutim, predvideti različite finansijske mehanizme za medicinski pregled organizovan na teritoriji jedne zemlje potpisnice na zahtev druge zemlje potpisnice ili osigurati da troškovi medicinskog pregleda omogućeni na teritoriji jedne zemlje potpisnice na zahtev druge zemlje potpisnice ne zavise od bilo kakvog povraćaja bilo kojoj zemlji potpisnici.

Član 35.

Podnošenje zahteva ili žalbe

Ovaj član se posebno odnosi na zahtev koji se tiče naknade jedne zemlje potpisnice koja je greškom dostavljena drugoj zemlji potpisnici. To ne znači da se ispravan zahtev koji se tiče posebnih naknada u jednoj zemlji može tretirati kao zahtev drugoj zemlji u vezi sa srodnom naknadom u drugoj zemlji.

Član 38.

Izvršni postupak

Ovaj Član se odnosi na priznavanje i mogućnost izvršenja, na teritoriji jedne zemlje potpisnice, sudskih odluka i izvršnih dokumenata druge zemlje potpisnice, za doprinose socijalnog osiguranja i druga potraživanja.

Za neke zemlje, ubrajanje ove vrste odredbi u bilateralni Sporazum može doživeti neke probleme po njihovom nacionalnom pravnom sistemu.

Član 39.

Valuta plaćanja

Kada valuta bilo koje zemlje potpisnice nije konvertibilna, plaćanje se može izvršiti u valuti druge zemlje potpisnice, ako je ta druga valuta konvertibilna, ili u bilo kojoj drugoj konvertibilnoj valuti koju upotrebljavaju dve dotične zemlje potpisnice.

Član 40.

Rešavanje sporova

Ovaj Član je neminovno veoma specifičan jer, iako nije predviđeno da se odnosi pogoršaju do te mere da rezultiraju prizivanjem odredbi ovog Člana, ako se odnosi ipak pogoršaju, neki precizni, obavezujući mehanizmi se mogu pokazati veoma korisnim.

Član 41.

Prelazne odredbe

Odredbe ovog Člana su zasnovane na standardnim odredbama u bilateralnim i multilateralnim dokumentima. Naročito suprotno multilateralnim dokumentima, stav 5. ne predviđa ponovno izračunavanje već utvrđenih naknada uglavnom iz praktičnih i upravnih razloga.

Član 42.

Ratifikacija

Ovaj Član je zasnovan na standardnim odredbama koje se tiču stupanja na snagu bilateralnih sporazuma.

Međutim, kada ustavi zemalja potpisnica predviđaju različite metode ratifikacije za stupanje na snagu bilateralnih sporazuma, kao što je na primer razmena isprava putem diplomatskih kanala, nikakvo pribegavanje metodama ratifikacije propisanih ovim Članom se ne može primeniti.